

Katibu Rahmon

- Men Hindiston Milliy muzeyining qo'lyozmalar bo'limidanman. Ayni damda O'zbekistonning hind-o'zbek merosiga oid albom ustida ishlayapman. Albomimizning asosiy mavzusi Hindistonda ishlab chiqarilgan islomiy qo'lyozmalarga qaratilgan. Ularni O'zbekistondan yoki Hindistonda qo'nim topgan turli olimlar yozgan – barchasi ilm-fan va madaniyat rivojiga hissa qo'shgan. Bundan tashqari, biz albomga Kushonlar davriga oid narsalarni ham joylashtirdik. Kushonlar saltanati davrida vujudga kelgan va o'zbek zaminining buyuk farzandi – Zahiriddin Muhammad Bobur asos solgan Buyuk Mo'g'ullar sulolasi davrida yuksak cho'qqiga ko'tarilgan O'zbekiston madaniyati bilan juda qadimiy aloqalarimiz bor. Bu meros hozir ham mavjud: nihoyat, O'zbekiston va Hindiston olimlari hamkorligi natijasida madaniyat va san'at durdonalari taqdim etildi.

– Xorijiy qo'lyozmalar haqida nima deya olasiz – ular Hindistonda mashhurmi?

– Bilasizmi, Hindistonda musulmon qo'lyozmalari juda mashhur va aslida turli muzeylarda bizda islom ilmi, falsafa, matematika, tibbiyot bo'lsin, turli bilim sohasiga oid juda keng qo'lyozmalar to'plami mavjud. O'zbekiston olimlarining ilm-fan rivojiga qo'shgan hissasi juda sezilarli. Bunday olimlarning ko'p qismi bir vaqtning o'zida Hindistonga kelib, o'z ilmiy faoliyatini u erda va boshqa joylarda olib borishgan pirovardida hind-o'zbek madaniyatini boyitishga ulkan hissa qo'shdi.

– Kushonlar merosi va uning ahamiyati haqida gapirib bering.

– Kushonlar madaniyatining ahamiyati juda katta, chunki bu tsivilizatsiya O'zbekistondan Markaziy Osiyoning turli hududlariga tarqaldi. Xususan, kushon san'at maktablari – Mathura va Gandxara san'ati juda mashhur. O'zbekiston hududida, xususan, Termizda, masalan, Qoratepa va Fayoz-tepa aholi punktlarida Kushonlar davrida yaratilgan bu san'atning ajoyib namunalari bor.

- Termizga ketyapsizmi?

— Yo'q, Termizga bormayman, hamkasbim Komal Pande u yerga boradi: u islomgacha bo'lgan san'at sohasida mutaxassis, Kushonlar davriga oid buyumlar ustida ishlaydi. Endi u Termizga ketyapti, sayohat unga yoqadi degan umiddaman. Men esa islom qo'lyozmalari bilan tanishish uchun Buxoroga ketyapman. Bilasizmi, Buxoro buyuk islom ta'lim markazi edi. U yerda mashhur ilohiyot olimi buyuk imom Al-Buxoriy ham yashagan. Imom al-Buxoriy kitobi butun dunyoda juda mashhur bo'lib, Islomda Qur'oni Karimdan keyin ikkinchi o'rinda turadi.

- Shu haftada albomingizni taqdim etishni rejalashtiryapsizmi?

- Yo'q, albom chiqarmoqchimiz, kelasi yili chiqadi. Ayni paytda ishlarning qariyb 60 foizi bajarilgan. Umid qilamanki, keyingi kongressda albomimizni taqdim eta olamiz.

- Katta rahmat!

- Arzimaydi.

Mark Bonnel

Fransiyadagi Ibn Sino jamg'armasi prezidenti sifatida ko'p yillardan buyon O'zbekistonda ekanimdan juda faxrlanaman. Men O'zbekistonda o'ttiz yildan buyon ishlab kelaman va bugungi kunda o'zbek xalqining ishtiroki va bu taraqqiyotda Prezident Mirziyoyevning o'zni tufayli boyib borayotgan O'zbekistonning madaniy merosini chin dildan qadrlayman. Bu yerda O'zbekistonda san'at juda muhim va bu merosning butun tarixiy qismi butun Yevropa, jahon miqyosida keng targ'ib qilinishi kerak, deb aytgan bo'lardim. Mazkur Madaniy meros haftaligi esa bu yo'nalishdagi harakatimizda oldinga qadamdir. Lekin biz O'zbekistonning madaniy merosini targ'ib qilmoqchi bo'lsak, birinchi navbatda me'morchilik va san'at yodgorliklarini hurmat qilishimiz kerak. Bugungi kunda o'zbek xalqining tanlovi, masalan, Shoxi-Zinda yoki boshqa arxeologik yodgorliklarni vayron qilish emas, aksincha, ularni saqlash va ommalashtirish bo'lishi kerak, bu esa iqtisodiy maqsadlar uchun mehmonxona va restoranlar qurishda ifodalanmasligi kerak. Bugun biz ushbu merosni eng yuqori darajada asrab-avaylashni istasak, O'zbekistonda ilgari qilingan barcha ishlarga hurmat bilan qarashimiz, obidalarning tarixiy qiyofasini saqlab qolish uchun barcha sa'y-harakatlarimizni qilishimiz kerak, toki, masalan, Shahrisabzda sodir bo'lgan voqealar. Shunday qilib, bugungi kunda madaniy merosni odamlarning o'zlari tarqatishi va butun Evropaga tarqalishi juda muhimdir. E'tibor bering, dunyo ko'plab madaniyatlardan iborat va o'zbek madaniyati va an'analari ularning bir qismidir. Bu g'oyani bosqichma-bosqich targ'ib qilish kerak. Masalan, men ko'p yillardan buyon o'zbeklarning merosini ommalashtirish uchun Fransiyaga, Yevropaga kelishga ko'ndirayapman. Lekin urinishlarimga hali javobim yo'q. Umid qilamanki, endi biz yangi prezident bilan bu merosni nafaqat olim va tadqiqotchilar, balki oddiy odamlar, butun dunyo fuqarolari orasida ham targ'ib qila olamiz, ular O'zbekistonning madaniy merosi qanchalik boy ekanligini bilib olishlari kerak.

Xuday Musu Eden

– Ushbu “Meros haftaligi” va O‘zbekistonning turli shaharlarida o‘tkazilayotgan kongresslar, umuman, jahon madaniy merosi va uni jahon miqyosida asrab-avaylashda haqiqatan ham muhim ahamiyatga ega. Hindiston O‘zbekistonga katta hurmat bilan qaraydi, chunki o‘rta asrlarda O‘zbekiston va uning madaniy merosi mamlakatimizga katta ta’sir ko‘rsatgan. Arxitekturamiz, epigrafiyamiz, xattotlik va qo‘lyozma kitoblarimiz O‘zbekiston va o‘zbek xalqi ta’sirida rivojlandi.

Rampur Raza kutubxonamizda biz doimo ustida ish olib boradigan ajoyib to'plam mavjud. Kutubxona fondidan 300 ga yaqin qo‘lyozma kitoblarni ko‘zdan kechirdik. Bular turli mavzudagi kitoblar: diniy ilmlar, Qur'on ilmi va boshqa ilohiyot fanlari, so'fiylik va boshqa yo'nalishlar, shuningdek, boshqa yo'nalishlar - Hindiston yoki O'zbekistonda yozilgan she'riy va adabiy asarlar, keyin esa ko'chirilib Hindistonga olib kelingan. Rampurlik navvoblar Hindistonda ushbu madaniy merosni asrab-avaylash uchun qanchadan-qancha sa'y-harakatlarni amalga oshirdilar va hozir biz O'zbekiston madaniy merosini o'rganish, saqlash va ommalashtirish bo'yicha Butunjahon jamiyati tomonidan nashr etiladigan ajoyib albom ustida ishlamoqdamiz.

– O‘zbekistonga birinchi marta kelganimda Hindiston me’morchiligiga kuchli ta’sir ko‘rsatgan uning go‘zal me’morchiligi – gumbazlar, minoralar, chinakam arkli portallar – bularning barchasi Markaziy Osiyo me’morchilik an’analari ta’sirida qurilganini ko‘raman. Shu bois O‘zbekistonga kelganimdan juda xursandman. Men juda xohlayman, toki bu madaniyat yashab, gullab-yashnasin, butun dunyo uni hurmat qiladi va kelajak avlodlar uchun saqlab qolishga harakat qiladi.

- Taqdimotingiz haqida - bu haqda qisqacha gapirib bering.

– Men “Movaruunahr” bo‘limida taqdim etiladigan maqola tayyorladim, unda men Rampur Raza kutubxonasi fondiga kiruvchi muhim qo‘lyozmalar haqida gapiraman. Biz bir nechtasini tanladik va men Majolis ul ushshoq ijodi, Amir Temur va Manaqib e Murtazavi tarjimai holi haqida maqola taqdim etaman.

Ushbu qo'lyozmalarning barchasi maqola sifatida taqdim etish uchun tanlangan. Hamkasbim Sayid Naki gapiradigan yana bir mavzu – u O‘zbekistonda yaratilgan yoki O‘zbekiston va Hindiston bilan bog‘liq bo‘lgan shoirlar va adabiy asarlar haqida so‘zlaydi.

- O'zingizni tanishtirsangiz?

- Men Khudai Musu Edenman. Men Hindiston arxeologik ekspeditsiyasining arab va fors arxitektura epigrafiyasi bo‘limi boshlig‘i sifatida qatnashganman. Va hozir men Rampur Raza kutubxonasining akademik a'zosiman.